

KNJIGA O NAMA DANAS

Marko Vuković: *Divlji kamen*, Dom omladine Zaječar, Zaječar 2005.

Započeo bih impresiju o Markovoj knjizi sa njegovim stihovima:

*Raskućevina ukrivena
Kao na grobu divlji kamen*

U kojima autor dovodi u poziciju komparacije i asocijacije dva pojma – kamen i kuću tačnije divlji kamen i raskućevinu. Prvi je pojam naslov knjige, a drugi je njen tematski okvir.

Kamen ja ze naše pretke oduvek bio značajan predmet. Pridavane su mu mistične i nadnaravne moći. Posebno je bio upečatljiv doživljaj neobradjenog kamena, onih grubih monolitnih gromada. Vuk Karadžić ga je oslovljavao, baš kao i pesnik Marko Vuković – divljim kamenom, a naš poznati etnolog Čajkanović je koristio sintagmu «kamen stanac». U recepciji kamena, vrlo prisutna je i uloga kamena kao predmeta koji ima senovitu moć. Dakle, u pitanju su ubedjenja da se u kamen može preseliti duša upokojenog, zbog čega se grobno mesto obeležava kamenom odnosno nadgrobnom kamenom pločom.

I kuća ima magijsku i nadprirodnu funkciju, ne samo iz ugla slovenske mitologije. Bašlar tvrdi da je zavičaj, pa i kuća prvi svemir. Pesnik Alek Vukadinović zagovara da su kuća odnosno kućni elementi odnosno događaji iz rodne kuće upravo prve slike, prve reči, prvi koraci, ali i praslike i prareči i prakoraci odnosno da je kuća arhetipska situacija. Svakako, ne treba yaboraviti da je pesnikov dom – jezik.

Zašto sam ovaj etnološki pristup istakao kao uvod?

Pre svega da ne bi struktura knjige dovela čitaoce u zabunu. Naslovi ciklusa – *Pred pragom*, *Pred vatrištem*, *Pred sobom* su transparentni i namecu sud da je u pitanju povratak kući, makar to bila i raskućevina. Ali, zbog pesnikove moći da brojnim mitološkim pojmovima proširi vreme i jezik događanja i da dospe u prošlost i starine, Markov povratak kući jeste i povratak sećanju, povratak pamćenju, kao i nezaboravljenom sopstvu.

(Ne)sporazuma radi, pesnikov povratak zavičajnom i iskonskom je ličan, ali za sve nas prepoznatljiv, uzbudljiv, naš, sa primesama čudjenja i iznenadjenja zbog inicijacije samosvojnosti i slikovitosti. Nije samo utopljen u arhaično i mitološko, već poprima odlike univerzalne poruke.

Ali, da se vratimo ovom preobražaju ličnog u zajedničko i etnološko i u naše i u univerzalno. Evo primera iz prvog ciklusa. Ko ili šta Marka dočekuje pri ulasku u dvorište? Tu su «kapija travom zapretena» koja ga «nije prepoznala». «Namršten nadvratnik – garava kućna vedja». Zatim, «lipa» čiji «cvet na tamjan miriše». Tu je i «zmija čuvarkuća ... koja je morala za nama». Ali, pesnika pozdravljaju i koprive i međe i zaboravljene knjige, ali i sećanja na detinjstvo «koja ne znače predaju». Sve su to predmeti i pojave sa izvesnom mitološkom težinom, koja se ne može prenebreći u tumačenju Markove knjige pesama.

U drugom ciklusu – *Pred vatrištem* dominiraju «kućni elementi». I oni za svakodnevnu upotrebu kao što su delovi kućnog nameštaja, pa i posuđa. Ali, i oni koji imaju magijsku moć kao što su ognjište, zidovi, temelj, ali i uglovi kuće što se uočava u preuzimanju citata iz paganske mitologije, po ugledu na Vaska Popu:

*Odande iz čoška
Gde smo nekad orahe bacali*

Asocirajući na prastari božićni običaj da se orasima daruju duše predaka i zaštitnika koji obitavaju u uglovima kuće.

Vredi izdvojiti Markovu aluziju i ironiju na život koji smo, danas, prinudjeni da prihvatimo i to u pesmi *Ruža*:

*I nju su prevarili
Kako u vazi
Može da se živi*

ilustrujući otudjenost i izveštačenost, na koje smo prisiljeni i nudeći nam razlog nastanka ove knjige. A to je gubitak svoje prošlosti koja je ravna gubitku sopstva. Naime, kuća je u Markovom pesništvu simbol srpskog naroda, a raskućeovina je ekvivalent njegovog tenutnog statusa. Ali, bojim se da to nije slučaj samo sa našim narodom i da to pitanje nije vezano samo za današnji trenutak, već je to večiti strah od nestajanja i samozaborava, uzrokovanog iskušenjima i nepogodama i spolja i iznutra.

Zato možda treći ciklus knjige govori o poistovećivanju pesnika (čitaj – čoveka) sa onim što zatiče u urušenoj kući i u današnjim zbivanjima koja ga asociraju na nekadašnju toplotu rodnog doma. Zato «mahovina podseća na» pesnika. Pesnik se oseća kao «raskriškana lubenica» kojoj je «pojedeno srce» i kao «kuglica – teška mrvica straha» u običnoj «pištaljci». Jednači se pesnik i sa trmkom, i sa ogledalom, i sa drhtenikom.

Ipak, pesnik nije ostao na lamentiranju nad svojom i našom sudbinom. U epiloškoj pesmi on uočava jedan jedini način kako «da nam se kuća ne razduvari». Za njega je to žena, koja ima začudnu moć i funkciju da bude stožer kuće, da «na pepelu raste i zri do pukotine osmeha», da i na «uviru» bude «iznad posrtanja».

Nadam se da sam istovremeno odgovorio i na pitanje zašto je pred nama knjiga pesama a ne zbirka od nešto više od dvadesetak pesama.

Dužan sam da se posebno i to taksativno osvrnem i na Markovu versifikaciju koja je kvalitet Markovog pesništva. (Marko je, po mom mišljenju, već od svoje druge knjige pronašao svoju pesničku formulu koju nadograđuje iz knjige u knjigu.)

Prvo, impresionirala me je Markova moć zapažanja slika i detalja iz zamišljene «raskućevine» (poput proznog pisca), dodatno ih osmišljavajući iskustvom i dubinom našeg kolektivnog pamćenja.

Drugo, za ovakvu vrstu poezije nije bilo dovoljno prilagoditi jezički vokabular, već je Marko tragao za arhirečima i za značenjem koje one nose u sebi. Otuda i neobične, ali adekvatne, kovanice, složenice i izvedenice.

Treće, lapidarnost i ekonomija stiha su jedna ravan Markovog pevanja, a ona nastasijevićka unutarinja melodija, dosegnuta jezikom i smislom, je zasebna vrednost. U ovom trenutku moram reći da je dubina Markove motivacije bliža Popinim pesničkim igrivim prostorima, ipak melodičnost i suzdržljivost i lomljivost stihova se približava Nastasijeviću, dok aliteracija i asonancija, prisutne u Markovim stihovima, podsećaju na Aleka Vukadinovića. Ovo govorim da bih potvrdio koliko Marko ozbiljno doživljava pesnički poziv i koliko mu je posvećen.

Izgovoreno na promociji u Kragujevcu,
4. oktobra 2005.
Aleksandar B. Laković